



**Försvarshögskolan**

# **Varför ska jag ha beredskap när det finns pizza på Foodora?**

Ungas beredskap och hur de resonerar kring den

Agnes Martinsson

Självständigt arbete, 15 hp

Statsvetenskap med inriktning krishantering och säkerhet

Påbyggnadskurs

HT 2023

Handledare: Oscar Larsson

Antal ord: 14 990

## Innehållsförteckning

1. Inledning	3
1.1 Problemformulering	3
1.2 Syfte och frågeställning	4
1.3 Avgränsning och disposition	4
1.4 Begreppsdefinition	5
2. Bakgrund	7
2.1 Den svenska beredskapen	7
2.2 Individens beredskap i det svenska systemet	7
3. Tidigare forskning	9
3.1 Mönster i tidigare forskning	11
4. Teori	12
4.1 Attityd	13
4.2 Subjektiv norm	14
4.3 Uppfattad beteendekontroll	15
5. Metod och tillvägagångsätt	17
5.1 Datainsamling	18
5.1.2 Operationalisering av det teoretiska ramverket	19
5.1.3 Val av respondenter	21
5.2 Etiska frågor	22
5.3 Kritiska reflektioner	23
6. Analys	26
6.1 Attityd	26
6.2 Subjektiv norm	33
6.3 Uppskattad beteendekontroll	35
6.4 Intentioner	39
7. Slutsats	41
7.1 Svar på frågeställningarna	41
7.2 Diskussion	46
7.3 Förslag till vidare forskning	47
8. Referenslista	49
8.1 Artiklar	49
8.2 Rapporter	50
8.3 Böcker	50
8.4 Webbsidor	51
8.5 Förordningar	51
8.6 Propositioner	52
Bilagor	53
Bilaga 1	53
Bilaga 2	54

# 1. Inledning

## 1.1 Problemformulering

Grundprincipen i det svenska krishanteringssystemet är idag att individen har det primära ansvaret för att ta hand om sin egen säkerhet, och därmed även sin krishanteringsförmåga (Asp, 2023). När medborgarna har en god krisberedskap bidrar de till den svenska förmågan i stort, och samhället kan fokusera på att hjälpa de som är mest utsatta (MSB, 2023a). Alla bör sträva efter att ha beredskap som möjliggör att hushållet kan klara sig utan samhällets hjälp i minst en vecka. "Hur förberedd du själv är påverkar hur Sverige kan klara en kris eller ytterst krig" heter det på Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps (MSB) hemsida (MSB, 2022).

Den ökade individualiseringen av krishanteringen har medfört att individen spelar en mycket stor roll för att systemet ska fungera, trots att detta ansvar inte har varit frivilligt. Hobbins liknar utvecklingen vid en påtvingad frigörelse, där individen har manats ta ett större ansvar genom lagstiftning, informationskampanjer och rekommendationer. Det genomgående budskapet tycks vara att ansvarstagande och handlingskraft är eftersträvansvärda ideal (Hobbins, 2017). Det finns en tendens att inom forskningen studera människans beredskap ur den offentliga sektorns perspektiv trots att det är hushållens beredskap som är föremål för undersökningarna (Kvarnlöf, 2020). Att studera krisberedskap ur individens perspektiv är viktigt, inte minst eftersom individen har en viktig roll i den nationella krishanteringsförmågan. Studier av hemberedskap och medborgarnas relation till fenomenet kan även bidra med förståelse och viktiga insikter när myndigheter ska genomföra sina informationskampanjer. Genom att veta vilka faktorer som främjar, eller som förhindrar, ett positivt säkerhetsbeteende kan riktade åtgärder sättas in för att förbättra den sammanlagda förmågan (Sparf, 2015). Trots individualiseringen har staten ett ansvar att bedöma risker och sårbarheter, och informera allmänheten om dem. På så sätt ges medborgarna en möjlighet att själva vidta beredskapsåtgärder och agera för sin säkerhet (Larsson, 2019).

Allmänheten tycks vara positivt inställd till individansvar för beredskapen, men det är tydligt att det inte endast är inställningen som avgör om ett hushåll skaffar sig en beredskap eller inte. För att kunna sprida användbar information behöver myndigheterna fokusera på hur man

kan öka förmågan att hjälpa medborgarna med hemberedskap, samt öka förståelsen för gapet mellan attityd och beteende (Kvarnlöf, 2020). Den krismedvetna medborgaren ska bidra till sin egen och samhällets säkerhet, och acceptera sin utsatta position för att kunna ha en fungerande vardag trots påfrestande externa omständigheter (Larsson, 2019). Majoriteten av boende i krisdrabbade områden är medvetna om att de borde ha beredskap, men det är få hushåll som faktiskt har det (Wolbers et al., 2023).

## 1.2 Syfte och frågeställning

Syftet med studien är att undersöka ungas krisberedskap i hemmet i relation till deras tankar och inställningar till fenomenet hemberedskap. Studien är teorikonsumerande och ämnar förklara och undersöka fenomenet hemberedskap ur ungas perspektiv genom att utgå från en redan existerande teori som kompletteras med tidigare forskning. Teorin utgörs av ett teoretiskt ramverk om individens beteenden och syftar i denna studie till att undersöka vilka faktorer som påverkar huruvida en individ vidtar beredskapsåtgärder eller inte.

Frågeställningarna som ska besvaras lyder:

“Hur resonerar unga kring sin hemberedskap?”

“Hur skiljer sig resonemanget mellan de personer som har beredskap och inte?”

“Hur kan *Theory of Planned Behavior* bidra med förståelse för ungas resonemang om beredskap?”

## 1.3 Avgränsning och disposition

För att studien ska vara praktiskt genomförbar avgränsas de analysenheter som ingår i studien, samt vilka definitioner som används för att precisera *beredskap*. Den beredskap som undersöks i studien har sin grund i rekommendationer som MSB presenterat, som kompletteras och problematiseras med hjälp av tidigare forskning på området. Avgränsningen av begreppet har gjorts för att smalna av analysen något, och göra det tydligare för respondenter och läsare vad som åsyftas i diskussionen. Definitionen kommer i denna studie

att vara något flytande, eftersom studien syftar till att undersöka subjektiva uppfattningar och därmed måste beakta respondenternas egna definitioner.

En avgränsning görs även av den population som ingår i studien. Eftersom studien inte praktiskt kan innefatta ett stort antal analysenheter representeras populationen unga i denna studie av ett antal personer som studerar vid universitet eller högskola i Sverige under höstterminen 2023. I den aktuella studien har studenter från Lund, Luleå, Göteborg, Stockholm och Jönköping ingått.

Uppsatsen inleds med ett grundläggande avsnitt om krisberedskapens bakgrund, följt av tidigare forskning om beredskap, hemberedskap samt individer i kris. Sedan följer en presentation undersökningens teoretiska ramverk, följt av en genomgång av den valda metoden. Efter metoden följer en analys av empirin samt slutsats och diskussionen av densamma.

## 1.4 Begreppsdefinition

För att kunna studera krisberedskap behöver begreppet "kris" först definieras. Kris är ett begrepp med flera definitioner, men i denna studie kommer två vedertagna definitioner att kombineras med varandra. Rosenthal agerar exempelkälla för en vedertagen definitionerna av begreppet inom krisforskningsfältet. Rosenthal definierar en kris som "a serious threat to the basic structures or the fundamental values and norms of a social system, which - under time pressure and uncertain circumstances - necessitates making critical decisions" (Rosenthal, 1986: 104). En kris kännetecknas alltså av tidspress, hot mot centrala värden och en osäkerhet om utfallet. Enligt 6§ Förordning om statliga myndigheters beredskap (SFS 2022:524) definieras en fredstida krissituation som en situation som:

- "Avviker från det normala,
- drabbar många människor, stora delar av samhället eller hotar grundläggande värden,
- innebär en allvarlig störning eller en överhängande risk för en allvarlig störning av viktiga samhällsfunktioner, och
- kräver samordnade och skyndsamma åtgärder från flera aktörer" (SFS 2022:254).

Även begreppet *beredskap* behöver definieras för att skapa en gemensam grund för läsaren. Krisberedskap “syftar till att minska risken för olyckor och kriser som hotar vår säkerhet, värna om människors liv och hälsa samt grundläggande värden som demokrati, mänskliga rättigheter, och att upprätthålla viktiga samhällsfunktioner” (Prop. 2022/23:1: 71). På sin hemsida definierar MSB hemberedskap som synonymt med att kunna klara sig en vecka utan hjälp från samhället (MSB, 2023a). Eftersom studien inte har som syfte att undersöka hemberedskap endast utifrån statens definition om hemberedskap är det viktigt att dessa definitioner problematiseras.

Heino och Huotari (2022) ifrågasätter krisberedskap som fenomen och poängterar flera brister med den typ av beredskap som förespråkas idag, dock inte specifikt i en svensk kontext. Den information om individens beredskap som kommuniceras från myndigheter och organisationer är ofta alltför strukturerad och saknar utrymme för individens anpassning av rekommendationerna efter sina egna behov. Myndigheternas detaljerade informationskampanjer gör beredskapen till en “kokbok” (Heino & Huotari, 2022:217). Det finns därmed en risk att individerna tappar kontakten med den verkliga situationen, och att förmågan att improvisera går förlorad. (Heino & Huotari, 2022).

Som nämns i avgränsningen kommer definitionen för krisberedskap vara relativt flytande i denna studie för att tillåta en analys av respondenternas subjektiva uppfattningar om vad krisberedskap är och bör vara.

## 2. Bakgrund

### 2.1 Den svenska beredskapen

Krisberedskap är ett fenomen som syftar till att förebygga, hantera och motstå krissituationer som kan uppstå. Det svenska beredskapssystemet vilar på tre principer: ansvarsprincipen, närhetsprincipen och likhetsprincipen. Kortfattat innebär principerna att den organisation eller aktör som har ansvar för en verksamhet till vardags även har det i kris, att kriser ska hanteras där de inträffar och med de närmast berörda som ansvariga, samt att förändringarna i organisationen mellan vardag och kris ska vara minimala (MSB, 2023b).

I samhällets beredskap ingår även att medborgarna tar ansvar för sin egen beredskap och säkerhet, utifrån sina egna förutsättningar, skriver Kvarnlöf i en rapport för MSB (2020). Den svenska krishanteringsmodellen kretsar kring individuellt ansvar, självständiga myndigheter och frivillighet, och är en modell som historiskt sett har varit mycket stark i Sverige (Kvarnlöf, 2020:6).

### 2.2 Individens beredskap i det svenska systemet

Svensk krishantering har från början av 2000-talet genomgått en gradvis förändring där ansvaret för beredskapen till stor del har förflyttats från stat till individ, och som en konsekvens av detta har krisberedskap alltmer kommit att placeras i den privata sfären. Denna ansvarsförskjutning och individualisering tar sig uttryck även i hemberedskapen. En märkbar förändring skedde efter stormen Gudrun 2005, då det blev uppenbart att staten inte längre kunde förväntas stå för hela krishanteringen. För att förändra befolkningens inställning till beredskap och öka beredskapen i samhället riktades informationskampanjer med fokus på det moraliska ansvaret för beredskapen mot befolkningen (Kvarnlöf, 2020).

Informationskampanjer riktade till hushåll om hemberedskap har varierat mycket, och den tid ett hushåll ska klara sig har förändrats snabbt. För bara ett par år sedan rekommenderades hushållen ha beredskap hemma i 72 timmar (Asp, 2023). I den senaste propositionen för totalförsvaret som antogs för perioden 2021-2025 rekommenderas hushållen ha beredskap för att klara sig utan samhällets stöd i minst en vecka (Prop. 2020/21:30).

Idag är grundprincipen i svensk krishantering att det är individen som i första hand ansvarar för att skydda sin egendom och sitt liv, ett ansvar som gäller både i kris och vardag. Först när individen inte längre kan ta ansvar för sin egen säkerhet kan samhället förväntas träda in och stötta (Prop. 2013/14:144). De gällande rekommendationerna förespråkar att hushåll ska ha beredskap i form av vatten, mat och värme för att klara sig i en vecka. Under denna tid ska man även kunna ta del av information i media och från myndigheterna (Prop. 2020/21:30).



### 3. Tidigare forskning

Krisforskningsfältet ett brett fält med tydliga inslag från flera olika discipliner. Trots denna bredd finns det inget överflöd av peer-reviewad forskning som behandlar hemberedskap, eller krisberedskap generellt, särskilt inte inom den svenska forskningen. En stor del av de svenska publikationer som behandlar hemberedskap eller individens roll i kris är rapporter från myndigheter (se till exempel Asp (2023), Kvarnlöf (2020), Enander (2018), Wall (2014b) samt Sparf (2015)).

En av de forskare som har intresserat sig för förutsättningar för beredskap är Wall (2014a) som har undersökt svenskars beredskap. Hon menar att faktorer som påverkar beredskap kan delas upp i två typer av motivationer: *intrinsic motivation* och *extrinsic motivation*. Den förstnämnda motivationen innebär att individen väljer att agera för sin egen vinning och nytta, bland annat för att man upplever att effekten av agerandet kommer att vara positivt. *Extrinsic motivation* beskriver istället ett agerande som upplevs ha en vidare och större betydelse än själva agerandet i sig, och motivationen är snarare att någonting måste göras, än att man upplever det som lockande. Wall (2014a) menar att båda typer av motivation är mycket viktiga i den process som leder fram till att en person vidtar beredskaps- eller riskreducerande åtgärder. En ytterligare uppdelning i processen gör Wall (2014a) mellan motivation och amotivation, det vill säga bristen på motivation. Hon menar i sin artikel att motivation har en positiv påverkan på individens säkerhetsmässiga agerande, medan amotivation har en negativ påverkan på detsamma. För att nå befolkningen och övertyga dem om att vidta beredskapsåtgärder måste informationskampanjer därför både vara utformade för att öka motivation och att minska amotivation (Wall, 2014a).

Wester (2011) har även hon studerat beredskap i en svensk kontext med medborgaren i fokus, men är istället intresserad av förutfattade meningar om hur människor agerar i kris. Wester (2011) konstaterar att individens syn på sig själv i en kris präglas av ett så kallat 'optimistic bias', det vill säga tron på att man själv inte kommer att drabbas. Individer är alltså benägna att underskatta de risker man själv utsätts för, samtidigt som man paradoxalt nog överskattar risken att andra drabbas. På samma sätt tenderade personerna som deltog i Westers studie att uppskatta sin egen krishanteringsförmåga och framtida ageranden som mycket rationella, och

såg allmänhetens krishanteringsförmåga som känslostyrd, och med brist på rationellt tänkande (Wester, 2011).

Hobbins (2017) behandlar samma fenomen i sin artikel, och menar att uppfattningen om individen i kris kan delas upp i två typer: *autonomy rationale* och *paternalism rationale*. Det förstnämnda innebär att medborgaren hanterar krisen oberoende av myndigheters och samhällets hjälp och agerar för både sitt eget och samhällets bästa. Detta synsätt kännetecknas av ett stort förtroende för individens förmåga att ta hand om sin egen säkerhet, anpassa sig och ta egna initiativ. *Paternalism rationale* beskriver istället en människa som agerar känslostyrt snarare än rationellt. Med detta perspektiv ses medborgarna som oförmögna att hantera och förbereda sig för krisen, i stort sett hjälplösa och med en tendens att drabbas av panik. Krishanteringssystemet har länge varit byggt på synen på människan genom *paternalism rationale*, det vill säga att den välvilliga staten är tvungen att begränsa medborgarnas friheter för deras eget bästa. Under senare år har ett skifte börjat ske mot *autonomy rationale* där individen får ta ett ökande ansvar för sin egen säkerhet och beredskap (Hobbins, 2017).

Även Larsson (2021) fokuserar på relationen mellan staten och individen, och har i sin studie analyserat förändringen i relationen över tid. Larsson menar att den svenska beredskapen har utvecklats från en relation mellan stat och individ till att nu istället vara en relation mellan individ och individ. Denna nya relation, och individens nya roll som frivillig i beredskapen, har givit beredskap en moralisk kontrollmekanism, där medborgarna kontrollerar varandra. Beredskapen presenteras som en solidarisk handling gentemot medmänniskorna, och de som inte vidtar sådana åtgärder stigmatiseras och ses som inkapabla, lata och en börda för samhället (Larsson, 2021).

Nikkanen et al (2022) har i sin jämförande studie av Nya Zeeland och Finland, istället fokuserat på faktorer som har en påverkan på individens beredskap. De konstaterar att riskperception och tidigare erfarenhet av kriser är två viktiga faktorer för att en person ska vidta beredskapsåtgärder. Trots betydelsen av dessa faktorer tycks en annan faktor vara mer avgörande: *självförmåga*, vilket bland annat bygger på att individen har resurserna och tron på att hen kan klara av beteendet. För att en individ ska upprätta en hemberedskap är det viktigt att personen känner ett ansvar för situationen, tror på att beredskap är viktigt, och tror att hen har ett eget val att agera. Även förekomsten av förebilder ökar sannolikheten att man vidtar sådana åtgärder. Tilltro till myndigheter och andra offentliga aktörer kan vara både bra

och dåligt för beredskapen. En person som har tilltro till myndigheter tar till sig deras budskap, men en person som sätter mycket stor tillit till dem riskerar att underskatta behovet av att ha en egen beredskap (Nikkanen et al., 2022).

### 3.1 Mönster i tidigare forskning

Den existerande forskningen om individen i kris tenderar att behandla individens agerande när krisen är ett faktum, snarare än hens beredskap för att klara en kris som ännu inte hänt. Individens beredskap behandlas i vida drag och rör generella motivatorer för beredskapsbeteende, snarare än att undersöka individens subjektiva uppfattning om sina egna förutsättningar och viljor. Den litteratur som behandlar dessa uppfattningar eller mer specifika påverkansfaktorer är sällan peer reviewade artiklar, utan består av rapporter från myndigheter, exempelvis MSB.

Studiens bidrag blir därför att komplettera den existerande forskningen med en undersökning om och en generell förståelse för individens subjektiva uppfattningar och resonemang kring beredskap. Ett mer specifikt bidrag blir i form av de faktorer som de unga själva uppfattar som viktiga för deras beredskap.

## 4. Teori

Studiens teoretiska avsnitt grundar sig på *Theory of Planned Behavior*, en teori utvecklad av Icek Ajzen och Martin Fishbein som beskriver psykologiska förklaringsfaktorer för beteendeförändringar. Litteraturen om teorin består i detta avsnitt av fyra publikationer av Ajzen skrivna mellan 1991 och 2011. För att anpassa teorin för studiens kontext kommer Ajzens dimensioner att kommenteras och kompletteras med hjälp av tidigare forskning. Teorin har valts för sitt intresse för subjektiva uppfattningar och upplevelser, någonting som möjliggör den undersökning av resonemang som denna studie har som syfte.

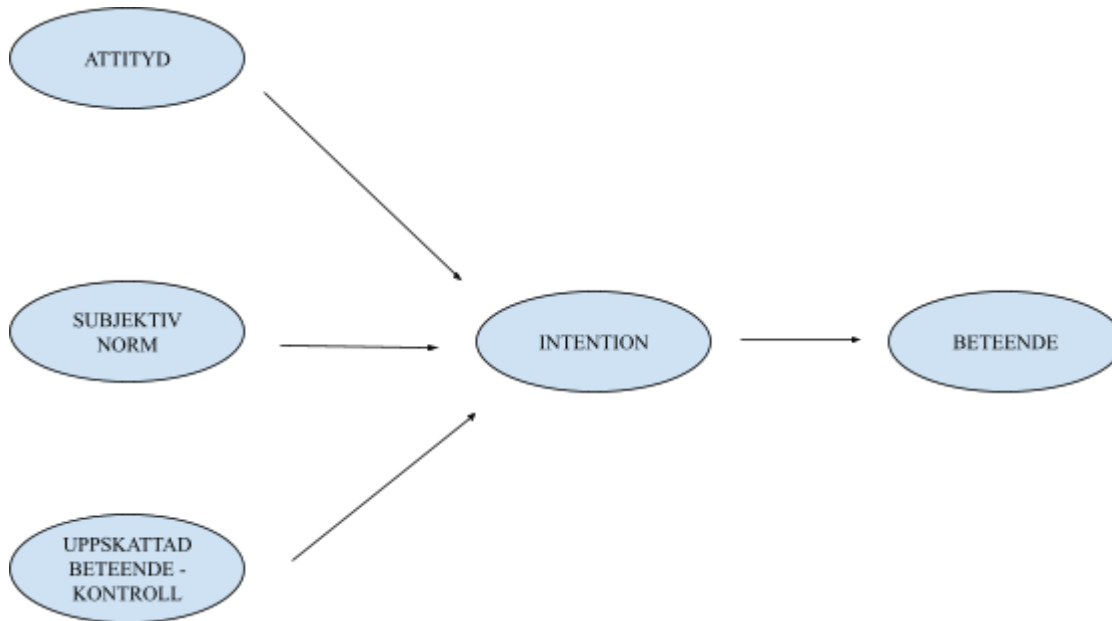
*Theory of Planned Behavior* utvecklades för att förklara beteenden i specifika situationer, och bygger på grundtanken att en människas beteende kan förutspås genom att granska hennes intentioner. Intentionerna ses som indikatorer på hur hårt en individ är villig att jobba för att kunna genomföra ett beteende (Ajzen, 1991). Genom att undersöka intentionen kan man alltså med relativ säkerhet konstatera huruvida personen kommer att genomföra beteendet eller ej. Ajzen (2005) menar att intentionerna i sin tur är produkter av tre grundläggande faktorer: *beteendemässiga övertygelser, normativa övertygelser samt kontrollmässiga övertygelser*. Samtliga faktorer är subjektiva till sin natur och bygger på individens egna uppfattningar, och kan därför vara svåra att mäta objektivt.

Ajzen (1991) utvecklar de tre faktorerna till tre mer specificerade uppdelningar som påverkar individens intentioner. Dessa tre faktorer är *attityd mot beteendet, subjektiva normer och uppskattad beteendekontroll*. Hur individens olika värderingar och uppfattningar inom de tre grundläggande faktorerna har uppstått tillskriver Ajzen (2011) individens bakgrund, men bakgrunden tas inte i beaktande i denna teori. Kritik har framkommit mot att teorin inte tar hänsyn till kognitiva och affektiva faktorer, men Ajzen (2011) menar att samtliga delar av livet, och därmed även det som studeras i modellen, är beroende av individens kognitiva och affektiva uppfattningar om sin omvärld. Således avfärdar Ajzen (2011) kritiken om att teorin skulle vara baserad på en idé om en fullständigt rationell människa.

De tre dimensionerna av Ajzens teori presenteras och förklaras genomgående nedan. För att motivera relevansen av teorin som ett hjälpmedel för att studera beredskap kompletteras de tre

dimensionerna med kommentarer från tidigare forskning som berör liknande förklaringsfaktorer. Nedan följer en förenklad illustration av Ajzens (2005) teori:

Bild 1.



Författarens egen illustration över *Theory of Planned Behavior*.

## 4.1 Attityd

Ajzen (2020) menar att individens *attityd* till ett visst beteende har en inverkan på hennes intentioner att genomföra beteendet och därmed även på hennes agerande. En människas *attityd* är, som nämns ovan, en specificering av hennes beteendemässiga övertygelser. De beteendemässiga övertygelserna består av information som ligger nära till hands för individen, och som formar förväntade konsekvenser av ett beteendemässigt åtagande. *Attitydskapande* övertygelser är alltså individens subjektiva uppfattning om huruvida ett visst beteende kommer att gynna den egna personen eller leda till oönskade kostnader (Ajzen, 2020).

I sin bok från 2005 definierar Ajzen en *attityd* som “a disposition to respond favorably or unfavorably to an object, person, institution or event” (Ajzen, 2005:3). Dessa benägenheter eller inställningar till ett beteende är alltså summan som blir kvar när individen har beräknat

de förväntade vinster och förluster som ett visst beteende kommer att ge upphov till (Ajzen, 2020). Wall (2014a) behandlar även den uträkningen av denna summa och gör en uppdelning mellan *intrinsic* och *extrinsic motivation* beroende på individens källa till uppskattad vinst av ett visst beteende. Nikkanen et al (2022) menar att faktorer som riskperception, tron på betydelsen av beteendet och att individen känner ansvar över beteendet eller situationen, har en effekt på huruvida en person vidtar beredskapsåtgärder eller inte. Dessa faktorer påverkar den inställning till beteendet som Ajzen kallar för *attityd*.

## 4.2 Subjektiv norm

Ajzens (2005) andra påverkansfaktor är en precisering av normativa övertygelser, och kallas för *subjektiv norm*. Till skillnad från *attityd*, som syftar till individens egna åsikter, behandlar *subjektiv norm* individens uppfattning om omgivningens attityder. Ajzen (2005) menar att en individ är mer benägen att börja med ett beteende om hen tror att personer i hans omgivning skulle se positivt på det, än om personens omgivning skulle vara negativ till beteendet. Denna typ av förebilder framkommer som viktiga katalysatorer för beredskapsbeteenden även hos Nikkanen et al (2022). Termen 'omgivning' som används av Ajzen innefattar inte individens hela omgivning, utan är situationsberoende. Generellt sett är Ajzens (2005) definition av omgivning de personer vars åsikter och handlingar individen lägger vikt vid och vars agerande hen ser upp till, och dessa kan vara olika vid olika beteenden. Ofta är sådana personer föräldrar, nära vänner, kollegor, partner eller olika experter, beroende på beteendet i fråga.

Även en bredare tolkning av *subjektiv norm* är möjlig, där samhället som stort ses som omgivningen vars åsikter och normer påverkar individen (Ajzen, 2005). Hobbins (2017) behandlar dessa normer i sin artikel och delar upp dem i två olika uppfattade personlighetstyper, ofta ur statens perspektiv gentemot befolkningen. *Autonomy rationale*, alltså att individen uppfattas som rationell och handlingskraftig i en kris, eller *paternalism rationale*, det vill säga synen på individen som panikslagen och hjälplös i kris (Hobbins, 2017), kan antas ha en påverkan på en persons intention att skaffa beredskap och vidta beredskapsåtgärder.

### 4.3 Uppfattad beteendekontroll

*Uppfattad beteendekontroll* är den sista faktorn bakom intention, och tycks vara den som har störst påverkan på individens intentioner och efterföljande beteende. Ajzen (1991) menar att uppfattad beteendekontroll tillsammans med intention kan användas för att förutsäga en individs beteenden.

Individens uppfattade beteendekontroll är, som namnet avslöjar, individens subjektiva uppfattning om hur stor påverkan hen har på beteendet i fråga, och är alltså inte ett sätt att objektivt avgöra om individen har påverkan eller inte (Ajzen, 1991). Att undersöka den objektiva beteendekontrollen hos en individ är inte heller intressant för den här studien, eftersom den syftar till att undersöka individens inställning till beredskap, och inte de faktiska möjligheterna att vidta beredskapsåtgärder. Ajzen (1991) menar dessutom att det är individens egen subjektiva uppfattning som har den ytterst motiverande egenskapen, och inte den faktiska förmågan som individen besitter. Om en person tror sig kunna genomföra ett beteende kommer hen att vara positivt inställd till att försöka. Ajzens (2005) *uppskattade beteendekontroll* bygger på individens uppfattning om huruvida hen besitter de resurser och förmågor som krävs för att ett beteende ska vara genomförbart. Denna uppfattning bygger i sin tur till stor del på vad individen ser i sin omgivning, det vill säga observationer av vänner, bekanta eller genom andrahandsinformation om ett visst beteende (Ajzen, 2005). För att en person ska ta sig an ett nytt beteende måste dennes uppfattade beteendekontroll stämma överens med vad beteendet kräver (Ajzen, 1991). Nikkanen et al (2022) hänvisar till *uppskattad beteendekontroll* som en av de absolut viktigaste faktorerna bakom en individs beredskapsbeteende, men kallar istället fenomenet för 'självförmåga'. (Nikkanen et al, 2022).

Ajzen (1991) konstaterar också att tidigare erfarenheter kan ha en påverkan på den uppskattade förmågan för att genomföra ett beteende, vilket även Nikkanen et al (2022) menar. Författarna anser att en tidigare erfarenhet kan ha en mycket positiv påverkan på individens benägenhet att vidta beredskapsåtgärder (Nikkanen et al., 2022).

Generellt sett kan konstateras att en högt *uppskattad beteendekontroll* gör ett beteende mer troligt, medan en lågt *uppskattad beteendekontroll* får motsatt effekt för individens intentioner och efterföljande beteende (Ajzen, 2005). Ajzen (1991) konstaterar dock att vikten av uppfattad beteendekontroll skiljer sig mellan olika beteenden, vilket får effekten att den

förutsägande kopplingen mellan beteendekontroll och intention inte alltid är lika tydlig. När individen har full kontroll över en situation, och beteendet är helt frivilligt, kan intentionen vara nog för att förutsäga individens beteende, utan att uppfattad beteendekontroll är med i ekvationen (Ajzen, 1991).



## 5. Metod och tillvägagångssätt

Studien är kvalitativ till sin natur och har en teorikonsumerande grund, vilket betyder att det är fallet eller fenomenet som står i fokus. Likt en teoriprovande undersökning använder en teorikonsumerande studie en redan existerande teori eller förklaringsfaktor för att undersöka ett specifikt fall, men till skillnad från teoriprovande undersökningar är det i denna undersökning fallet som har en primär roll, medan förklaringsfaktorerna väljs sekundärt. En teorikonsumerande studie ämnar förklara ett specifikt fall eller fenomen, och är därför inte fullt lika beroende av att vara generaliserbar som andra studier (Esaiasson et al., 2007).

För att göra datan som ligger till grund för analysen möjlig att överblicka används två analytiska hjälpmedel: meningskodning och meningskoncentrering. Meningskodning är ett sätt att underlätta identifiering och analys av ett uttalande genom att knyta ett eller flera nyckelord till textens olika delar. Genom kodningen kan datan brytas ner, jämföras och kategoriseras på ett sätt som möjliggör en senare analys. Meningskodning är ofta ett hjälpmedel som används inom kvantitativa studier, men inom ramen för så kallad grundad teori görs en kvalitativ analys av de olika koderna och relationen mellan dem. I en mer begreppsstyrd kodning grundar sig kategoriseringen på koder som tagits fram innan analysens början (Kvale & Brinkmann, 2009), vilket ligger i linje med tillvägagångssättet i denna studie. Eftersom syftet med studien är att undersöka ett fenomen med hjälp av en redan existerande teori är angreppssättet deduktivt, samtidigt som det finns induktiva element när det kommer till anpassningen av Ajzens dimensioner till det relevanta fältet. På så sätt tar analysen en begreppsstyrd väg. Ytterligare ett analytiskt verktyg som används är meningskoncentrering, vilket innebär att respondenternas svar sammanfattas och komprimeras till de mest centrala påståendena och teman, för att göra analysen praktiskt genomförbar. Meningskoncentrering är speciellt vanligt i studier med en kvalitativ ansats (Kvale & Brinkmann, 2009) likt denna studie. I uppsatsen presenteras dock respondenternas citat i sin helhet, eller minimalt reducerade.

Eftersom studien är teorikonsumerande analyseras det empiriska materialet baserat på så kallad 'teoretisk förståelse'. Kvale & Brinkmann (2009) beskriver 'teoretisk förståelse' som en analyskontext inom meningstolkande, där tolkningen av den empiriska datan görs genom teoretiska linser. Meningstolkning i sin tur är ett sätt att gå längre än de ord som sägs, och på så sätt tolka även de tankar och åsikter som ligger bakom respondenternas svar. Intervjuaren

samlar in data och rekontextualiserar den för att utveckla strukturer och relationer som inte är direkt uttalade under intervjun (Kvale & Brinkmann, 2009).

Att använda sig av en teoretisk tolkning av intervjumaterialet kan bidra med nya kontexter och tankar kring intervjuteman och presentera nya dimensioner av kända fenomen. Samtidigt kan en teoretisk tolkning leda till en partiskhet där nya fenomen döljs av ett fokus på teorins etablerade fenomen. Det kan vara svårt att motverka teorins påverkan på resultatet, men påverkan kan minskas genom att de analytiska frågorna är noga framtagna och definierade, samt att intervjuaren aktivt söker efter nyanser i det respondenten säger, och inte drar slutsatser alltför tidigt. Det teoretiska ramverket och analysverktyget finns där för att underlätta analysen. När ett teoretiskt filter appliceras på en text, eller i detta fallet transkriberade svar från en intervju, finns det alltid en viss risk att de fenomen som inte finns representerade i teorin inte plockas upp i analysen (Kvale & Brinkmann, 2009). För att undvika sådan problematik kommer respondenternas svar analyseras utifrån öppna underkategorier och dimensioner som tillåter en bred tolkning och ett tillvaratagande av fenomen som inte förekommer i den valda teorin.

## 5.1 Datainsamling

För att samla data till analysen genomförs intervjuer med åtta personer. Intervjuerna genomförs via videosamtal, telefonsamtal eller fysiskt möte. Eftersom syftet med studien är att undersöka ungas subjektiva tankar och resonemang om beredskap är det omöjligt att ta fram ett empiriskt material utan att genomföra någon typ av respondentundersökning. Intervjuer, och speciellt djupintervjuer, möjliggör framtagandet av ett empiriskt material av djupa insikter i en persons tankar, resonemang och åsikter (Kvale & Brinkmann, 2014), och lämpar sig mycket väl vid en studie som denna. Endast genom samtal med människor kan vi ta reda på hur de uppfattar sin verklighet (Kvale & Brinkmann, 2014). Till skillnad från en enkätundersökning tillåter intervjuer förtydliganden både från intervjuarens och respondentens sida, vilket minskar risken för missförstånd som kan påverka utfallet av studien. Genom att på så sätt säkerhetsställa att datan är så sanningsenlig som möjligt kan studiens trovärdighet öka. Att grunda en studie på intervjuer kan dock även medföra vissa problem, speciellt då det är omöjligt att veta om en respondent är helt ärlig eller inte (Ahrne & Svensson, 2011).

Intervjuerna är uppbyggda efter en semi-strukturerad modell, vilket i praktiken innebär att intervjuerna följer samma schema, men att det finns utrymme för anpassning efter de individuella respondenterna. I en semi-strukturerad intervju kan intervjuaren blanda mellan öppna frågor och alternativfrågor, och kan även gå in på djupet och ställa följdfrågor om ett svar eller fråga är av särskilt intresse (Theorell & Svensson, 2013). Intervjuerna kommer i praktiken fungera relativt likt en samtalsintervju, vilket ger goda möjligheter att få fram oväntade svar och lämpar sig mycket väl när syftet med studien är att blottlägga fenomen snarare än att undersöka frekvensen av dem. På samma sätt lämpar metoden sig för studier som ämnar precisera teorier eller utveckla begrepp (Esaiasson et al.,2007).

Esaiasson et al (2007) menar att studier som ämnar förklara eller beskriva hur fenomen upplevs av individer gynnas av att genomföras som respondentundersökningar. Sådana undersökningar lämpas sig mycket bra när det som är av intresse för analysen är just intervjupersonen och dennes tankar. En respondentundersökning bygger på att samma frågor ställs till samtliga respondenter, och att forskaren sedan försöker finna mönster i datan för att kunna förklara hur respondenternas svar förhåller sig till varandra. I studier, likt denna, där analysen syftar till att fånga centrala delar av ett fenomen bland flera olika fall, i detta fall respondenter, och inte nödvändigtvis att urskilja aspekter i fenomenet lämpar sig en sådan metod mycket väl (Esaiasson et al.,2007).

### 5.1.2 Operationalisering av det teoretiska ramverket

För att göra det valda teoretiska ramverket mätbart och anpassat efter studiens kontext har en operationalisering tagits fram. Ajzens dimensioner *attityd*, *subjektiv norm* och *uppskattad beteendekontroll* har i operationaliseringen kompletterats med underkategorier som i sin tur är framtagna efter tidigare forskning. Syftet med underkategorierna är att underlätta en så informativ analys som möjligt och göra det tydligare vilka fenomen som påverkar beredskapen hos unga i Sverige idag. De underkategorier som tagits fram i operationaliseringen förgrenas även i de frågor som utgör intervjuguiden, och som möjliggör insamlingen av det empiriska material som behövs för att genomföra analysen.

Nedan följer en tabell som visar hur Ajzens dimensioner förgrenas i underkategorier och hur dessa kategorier tillvaratas genom specifika frågor i intervjuguiden som använts. Den fullständiga intervjuguiden finns redovisad i Bilaga 1.

**Tabell 1. Operationalisering av teoretiskt ramverk**

Ajzens dimensioner	Framtagna underkategorier	Relevanta frågor i intervjuguiden
Attityd	Inställning till beredskap	Hur ser du på betydelsen av beredskap?
Attityd	Riskperception	Hur ser du på risken att hamna i en situation där du behöver beredskap?
Attityd	Inställning till ansvar för krisberedskap	Hur ser du på din roll i den svenska beredskapen i egenskap av privatperson?  Räknar du med att få hjälp om du behöver det?
Attityd	Syn på personer med beredskap	Upplever du att det finns en skillnad generellt i samhället kring hur man ser på personer med eller utan beredskap?  Hur uppfattar du personer med eller utan beredskap?
Attityd	Uppskattad förmåga att klara sig i en kris	Hur ser du på din förmåga att klara sig utan samhällets hjälp?  Hur påverkar det din inställning till beredskap?
Subjektiv norm	Omgivningens beredskap	Har personer i din närhet beredskap för kris i hemmet?
Subjektiv norm	Omgivningens resonemang	Hur upplever du att personer i din omgivning resonerar om beredskap?  Upplever du att det finns en skillnad generellt i samhället kring hur man ser på personer med eller utan beredskap?
Uppfattad beteendekontroll	Möjlighet till beredskap	Hur ser du på din möjlighet att vidta beredskapsåtgärder i hemmet?  Upplever du att det är någonting specifikt som hindrar dig från eller möjliggör för dig att ha beredskap?

Uppfattad beteendekontroll	Kunskap om krisberedskap	Upplever du att du har tillräcklig kunskap om krisberedskap?  Vet du var du kan ta reda på sådan information?
Uppfattad beteendekontroll	Tidigare erfarenhet av kris	Har du någon gång varit med om att du har behövt klara dig utan samhällets hjälp en längre tid?  Hur klarade du dig i den situationen?

Utöver Ajzens dimensioner kommer *intentioner* ingå i analysen för att undersöka hur individens motivering att skaffa sig en beredskap tar sig form och utvecklas i praktiken. För att samla in data om individens intention kommer följande frågor att användas:

- Har du någon gång tänkt skaffa beredskap?
- Om du har haft intentionen att ha beredskap men inte har gjort det, vad skulle du säga hindrar dig?

### 5.1.3 Val av respondenter

De respondenter vars intervjuer ligger till grund för analysen har valts ut eftersom de studerar vid svenska högre lärosäten och bor i hushåll där de ensamma, eller tillsammans med partner, står för hushållningen (det vill säga personer som inte bor tillsammans med sina föräldrar). Studenterna planerades till en början väljas ut genom kontakt med studentkårer och övriga studentorganisationer, men på grund av bristande intresse för deltagande genom dessa kanaler upprättades kontakt med personer som författaren i olika kapacitet hade kännedom om tidigare. Flera av dessa initialt utvalda respondenter har även förmedlat kontakt till ytterligare personer som levt upp till kriterierna för deltagande i studien.

Gruppen "studerande" valdes eftersom studenter ofta lever i ensamhushåll, eller i hushåll utan barn, och eftersom de generellt sett har en begränsad ekonomi på grund av studiestödets storlek. Genom att välja en population som till stor del är homogen är det lättare att urskilja mönster i de uppfattningar som kommer fram i intervjuerna, eftersom eventuella skillnader mindre troligt kommer att bero på att personerna har mycket varierande förutsättningar.

De studerande har valts ut genom ett strategiskt urval, i viss mån kombinerat med ett så kallat snöbollsurval. Teorell & Svensson (2013) menar att ett strategiskt urval lämpar sig mycket bra när studien är intensiv och ska undersöka få fall. I sådana studier kan det vara direkt försvårande att använda sig av slumpmässiga urval, eftersom det finns en risk att man inte kan dra några generaliserande slutsatser över huvud taget. Strategiska val av fall till en studie kan ledas av ett försök att välja generaliserbara fall, fall med variation, fall för att komplettera extensiva resultat eller betydelsefulla fall (Teorell & Svensson, 2013). För den här studien har strategiska val gjorts med syftet att finna typiska fall för populationen, med förhoppningen att kunna dra slutsatser som är talande för resten av populationen. Som nämnt ovan har urvalet i denna studie även utvecklats till ett snöbollsurval, när intervjupersoner rekommenderat ytterligare respondenter som har varit av intresse för studien. Teorell & Svensson (2013) beskriver snöbollsurval som ett urval som sker successivt i takt med att de tillfrågade rekommenderar ytterligare personer som skulle kunna vara av intresse tack vare att de har de egenskaper som efterfrågas i det initiala urvalet.

Snöbollsurval är en metod som gynnar studier likt denna där genomförandetiden är begränsad och det är viktigt att tidigt upprätta kontakt med relevanta intervjupersoner. Dock är det viktigt att det finns en medvetenhet om den problematik som riskerar att uppstå om snöbollsurval används. Eftersom personer som ingår i samma umgängeskrets kan antas forma varandra och utveckla liknande intressen och beteenden, kan ett sådant urval vara något problematiskt. Det finns alltså en risk att de personer som rekommenderas av respondenterna delar den första respondentens tankar och beteenden, vilket i sin tur får en påverkan på resultatet. I den aktuella studien har varje respondent rekommenderat max en ytterligare person, vilket gör att risken för påverkan från specifika bekantskapskretsar på slutresultatet begränsas.

## 5.2 Etiska frågor

Att genomföra en intervjubaserad studie innebär en del etiska frågor som måste behandlas innan studien kan publiceras. Det är viktigt att deltagarna i studien är informerade om hur intervjuerna kommer att gå till och hur deras uttalanden kommer att användas. För att säkerhetsställa att studien är etiskt försvarbar är det även mycket viktigt att det sker en analys av hur respondenten kan komma att påverkas av sitt deltagande, samt att de svar som

presenteras i studien stämmer överens med vad som sagts under intervjun (Kvale & Brinkmann, 2014).

Innan intervjuer valdes som datainsamlingsmetod fattades beslutet att intervju var den enda metod som möjliggjorde insamlingen av den data som studien kräver. Eftersom studien inte innehåller några personuppgifter och endast syftar till att undersöka individens attityder och tankar kring hemberedskap anses det inte finnas en risk för individen att medverka i intervjuerna. Deltagarna i studien har givit sitt informerade samtycke och har givits möjlighet att kontrollera transkriberingen av deras respektive intervjuer innan studien lämnas in för opponering. Att deltagarna givit sitt informerade samtycke innebär att de har blivit informerade om hur deras svar kommer att användas, samt om konfidentialitet, det vill säga att inga personuppgifter kommer att finnas med i publikationen. Alla respondenter anonymiseras med bokstaven R (för respondent) samt en siffra från 1-8. En kopia av den informationstext som respondenterna har delgivits återfinns i bilaga 2 i denna uppsats.

### 5.3 Kritiska reflektioner

Valet av intervjuer som datainsamlingsmetod i den här studien ses som ett välfungerande val eftersom studien ämnar förklara beteenden utifrån individens egna uppfattning om dem. Genom att genomföra djupintervjuer med ett mindre antal personer kan data samlas in som inte kan nås genom andra metoder. Att välja intervjuer istället för en enkätundersökning är även ett sätt att undvika brist på svar, vilket annars kan vara ett stort problem. Det finns dock ett antal svagheter i valet av insamlingsmetod. Det mest framstående problemet är att det är mycket svårt att veta hur sanningsenligt respondenten svarar på frågorna. Tidigare forskning visar att det finns en moralisk aspekt av krisberedskap (Larsson, 2021), vilket kan få effekten att respondenterna uppfattar en skam över att de inte har en fullgod beredskap. Det finns därför en risk att respondenterna framställer sin beredskap som mer utvecklad än vad en egentligen är.

För att säkerhetsställa att en undersökning är trovärdig är det vanligt att utgå från två kriterier: reliabilitet och validitet (Eliasson, 2018). Reliabilitet innebär att en studie ska vara presenterad och formulerad på ett sådant sätt undersökningen kan återskapas med samma resultat. Bristande reliabilitet kan bero på felaktigheter eller misstag i både datainsamling och bearbetning av den insamlade datan (Esaïasson et al. 2007). Reliabilitet bestäms alltså av genomförandet av studiens mätningar samt hur mätningarna bearbetas och analyseras. I en

kvalitativ studie är reliabilitet bland annat beroende av att författaren av studien inte har missuppfattat datan, så att efterföljande undersökningar kan komma fram till samma tolkning av materialet utifrån studiens förutsättningar (Eliasson, 2018). Ett sätt att uppnå en hög reliabilitet kan i en intervjustudie exempelvis vara att mäta en variabel genom flera olika frågor, eller återkomma till den respondenten för att försäkra att det inte har skett några misstolkningar av informationen som hen har givit. Ytterligare sätt att uppnå en god reliabilitet är att formulera en studie med tydliga instruktioner om hur arbetet ska, och har, genomförts (Eliasson, 2018). I den aktuella studien har tillvägagångssättet presenterats noggrant och även den intervjuguide som legat till grund för respondentundersökningen finns med för framtida undersökningar. För att försäkra att det empiriska material som presenteras i studien stämmer så väl överens med verkligheten som möjligt har respondenterna givits möjligheten att kontrollera sina transkriberade svar innan opponering.

Validitet är istället ett begrepp som syftar till huruvida undersökningen “mäter det som det är meningen att den ska mäta” (Eliasson, 2007:16). En god validitet är beroende av en god reliabilitet, eftersom den till stor del grundas i formandet av studien (Eliasson, 2018). Begreppet validitet kan i sin tur delas upp i två delar: begreppsvaliditet och resultatvaliditet. Resultatvaliditet åstadkoms när vi har en god begreppsvaliditet och en god reliabilitet, och är inte möjligt att diskutera förrän undersökningen är genomförd. I denna del av studien kommer därför primärt begreppsvaliditet att diskuteras. Begreppsvaliditet betyder i princip att de operationella indikatorerna som tagits fram stämmer överens med den teoretiska definitionen (Eliasson et al., 2007). En studies validitet kan även delas upp i intern validitet och extern validitet, där intern validitet innebär att de slutsatser som dras är välgrundade utifrån de analysenheter man har valt att studera (Eliasson et al., 2007), och extern validitet innebär att undersökningens resultat kan generaliseras till fler situationer än den som studien berör (Eliasson, 2018). En studie som bygger på intervjuer med endast åtta respondenter kommer aldrig att kunna bli helt generaliserande, och möjligheten att generalisera kan påverkas negativt av användningen av strategiskt urval. Med alla studier följer dock begränsningar, och det finns tillfällen då ett strategiskt urval är det enda sättet att säkerhetsställa att studien är praktiskt genomförbar (Eliasson et al., 2007). För att öka möjligheten att dra talande slutsatser har en mindre population valts ut som respondenter, hellre än att undersöka individer från olika populationer. Genom att hålla studien inom en population är det möjligt att identifiera resonemang som är typiska inom populationen i fråga om tolkningar och



tanke kategorier. Eftersom den aktuella studien genomförs i en specifik kontext, utan jämförelse med andra fall eller teorier, kommer fokus att ligga på den interna validiteten.

## 6. Analys

### 6.1 Attityd

#### **Inställning till beredskap**

Ett genomgående tema bland intervjupersonerna är ett erkännande av vikten av beredskap och samtliga personer uttrycker att de anser att beredskap är viktigt. Vikten av beredskap relateras till en känsla av ansvar, både gentemot sina medmänniskor, samhället som helhet och gentemot den egna personen. Genom att ha beredskap för kris kan individen säkerhetsställa sin egen säkerhet och välmående, och samtidigt ge samhället en chans att prioritera dem som är i störst behov av hjälp.

*I grund och botten är det ju väldigt viktigt att man har en beredskap ifall någonting skulle hända, och det kan ju vara vad som helst. Men man har ju alltid varit väldigt bortskämd med att det inte har funnits några yttre risker som har gjort att man har behövt vara beredda (R8).*

*Jag tycker att det är jätteviktigt. Man ska ta sitt eget ansvar (...) Sen har man också ett ansvar mot, inte bara mot samhället utan sin familj och liknande, jag vill inte försätta mig i en farlig situation för dem jag bryr mig om. (R7)*

Respondent 7 uttrycker återkommande tankar om ansvar som framkommer hos respondenterna, men relaterar inte ansvaret endast till samhället eller det egna välmåendet, utan menar att beredskapsåtgärder även är att ta ansvar gentemot sina nära och kära. Genom att vidta beredskapsåtgärder undviker man att försätta sig själv i riskfyllda situationer som indirekt kan skada de personer man bryr sig allra mest om.

Trots att samtliga respondenter uppger att de tycker att beredskap är mycket viktigt, är det en stor majoritet av de tillfrågade som inte har en fullgod beredskap. Denna diskrepans tar sig uttryck som en form av skam eller dåligt samvete hos en del av respondenterna, som uppger att de är medvetna om att de 'borde' ha en beredskap som de i dagsläget inte har.

*Jag tycker att det är väldigt viktigt och det är tråkigt att jag inte lever som jag lär.  
(...) Jag tycker att det är väldigt viktigt att ha möjligheten att överleva själv,  
egentligen. Det tycker jag absolut. (R2)*

Respondenten ovan uttrycker denna känsla av dåligt samvete över att inte ha beredskap, trots en vetskap om att det är mycket viktigt både för hens egen skull och för att bidra till den sammanlagda krishanteringsförmågan i samhället. Larsson (2021) hänvisar denna känsla av dåligt samvete till den moraliska aspekten av den svenska krishanteringen, där personer utan beredskap målas fram som lata och i mer extrema fall som en börda för samhället.

Ett erkännande av betydelsen av beredskap är en faktor som enligt Ajzens teori bör påverka beredskapen i en positiv riktning, vilket inte är fallet bland respondenterna. För att komma fram till betydelsen av individens *attityd* behöver därför resterande underkategorier analyseras.

### **Riskperception**

Den generella uppfattningen bland respondenterna tycks vara att risken är låg att hamna i en situation där de kommer att vara beroende av sin egen beredskap, samtidigt som det finns en uppfattning att risken för mindre akuta samhällsstörningar inte är fullt så låg som den till en början kan uppfattas. Resonemanget är i princip likartat hos de respondenter som uppfattar en risk och de som inte gör det. De båda grupperingarna är medvetna om liknande hot och risker, men drar vitt skilda slutsatser om sannolikheten att drabbas.

*Jag tror att den är ganska låg. Trots att det är krig i Europa och ryska cyberattacker. Det kanske är naivt, jag vet inte. Det kan ju bli samhällsstörningar, det händer ju att vattnet inte funkar eller att det inte finns någon el. Men jag har inte upplevt det i vuxen ålder. Jag tänker att den risken är låg. Punkt. (R1)*

Respondenten inleder sitt svar med att konstatera att risken för att drabbas av en situation där hen skulle behöva klara sig utan samhällets hjälp är relativt låg, även om hen är medveten om att denna uppfattning kan uppfattas som naiv. Samtidigt är det tydligt att responderten är väl medveten om faktorer som kan ha en negativ inverkan på hens och samhällets säkerhet, både allvarligare händelser som krig och cyberhot samt mindre akuta fenomen som strömavbrott

och vattenbrist. Trots denna medvetenhet landar respondenten återigen i att risken att själv drabbas är mycket låg. Detta sätt att resonera kring eventuella risker visar tydliga tecken av vad Wester (2011) kallar för 'optimistic bias', det vill säga benägenheten att uppskatta risker riktade mot den egna personen som mycket låga, samtidigt som man uppfattar risken att någon annan kan drabbas som betydligt högre.

En av respondenterna driver ett liknande resonemang som respondenten ovan, men kommer fram till att risken att drabbas av en kris är hög.

*Stormar och så kommer ju säkert igen, och andra kriser.... jo men det är nog ändå stor risk att det kommer att tillämpas. Jag tänker även på det där med terrornivån, att den har höjts. Att det är ju klart att det kan bidra till en kris och det är krig i världen och det är ju inte helt omöjligt att oroligheterna sprider sig helt liksom. (R6)*

Respondenten tar upp eventuella riskfaktorer som påminner om de som respondenten R1 tar upp, men drar helt andra slutsatser. Trots detta uppger R6 att hen inte har en fullgod krisberedskap i nuläget. Varför denna person inte uppvisar lika starka drag av 'optimistic bias' är svårt att konstatera i en sådan här liten studie. Det går inte heller att dra några tydliga slutsatser om skillnader mellan dem utan och med beredskap, eftersom det finns uttryck om både hög och låg risk i båda grupperingarna.

### **Inställning till ansvar för krisberedskap**

Respondenterna har gemensamt en uppfattning om att ansvaret för beredskap bör vara fördelat både på stat och individ, men att det är staten som bör ha det ultimata ansvaret för att se till att samhället kan klara en påfrestning. Individen bör införskaffa en grundläggande beredskap i linje med vad som rekommenderas från myndigheterna, i den mån det är möjligt för individen att göra det, samtidigt som det är staten som bör se till att befolkningen är omhändertagna i händelse av exempelvis bristande vattenförsörjning. Att individen känner ett ansvar för situationen är en viktig grundsten för att hon ska vidta beredskaps- eller riskreducerande åtgärder (Nikkanen et al., 2022).

När det kommer till vilket ansvar individen bör ha för beredskap och i vilken utsträckning ett sådant ansvar bör finnas, skiljer det sig mellan de respondenter som uppger att de har beredskap och de som uppger att de inte har det.

*Jag tror att det hjälper mycket om alla hushåll har en viss beredskap. Jag tycker ändå att man har den skyldigheten, man kan inte lita 100% på att man får den servicen hela tiden (...). Man gör sig själv en gentjänst [björntjänst, författarens anm.] om man struntar i det, som jag (R1).*

*I sådana situationer så tycker jag att det är dumt och inte rätt att individer lägger sig platt och tänker nu ska staten komma och rädda mig liksom, men jag tror samtidigt inte heller att individen i sig ska ha det yttersta ansvaret att 'fend for themselves' (R2).*

Respondenterna ovan representerar en uppfattning som återkommer genomgående under intervjuerna, nämligen att individens ansvar för beredskap handlar om ett ansvar gentemot den egna personen och ens eget välmående. Individens beredskap uttrycks genomgående som ett komplement till den statliga beredskapen, och som ett sätt för individen att klara sig lite bättre och lite längre än andra. Samtliga respondenter som uttrycker tankar om individens beredskap i linje med detta tankesätt uppger att de inte har en fullgod beredskap.

De respondenter som uppger att de har god beredskap ger uttryck för ett annat sätt att se på ansvar. Ansvaret uppfattas inte av dessa respondenter som ett ansvar gentemot den egna individen, utan som ett ansvar mot omgivningen och samhället som stort. Individens beredskap uppfattas inte som ett komplement till statlig beredskap utan som en direkt del av den.

*Jag känner lite "gör din plikt kräv din rätt". Jag kan känna att jag är skyldig någonting tillbaka till och med (...). Staten har ett centralt ansvar men det bygger på att individen tar sitt ansvar. För vi är ett kollektiv, och då blir individen en del av statsmekanismen också (R7).*

*Svenska hushåll ska ju vara beredda ett antal dagar, sen så blir det svårt för Sverige att hjälpa alla (...). Jag tycker att det är ett visst eget ansvar, men samtidigt så är ju jag beredd att hjälpa andra och vill ju göra det i bästa mån (R4).*

De båda respondenterna uttrycker en känsla av ansvar för sin omgivning och känner en plikt att aktivt delta både i beredskapsarbete inför en kris men även när krisen är ett faktum. För respondent 7 handlar denna känsla av ansvar bland annat om tacksamhet för vad hen upplever sig ha 'fått' från det svenska samhället under sitt liv, och ser detta ansvarstagande som ett sätt att betala tillbaka. Skillnaden mellan dem med och utan beredskap kan i detta fall sammanfattas till Walls (2014a) *intrinsic* och *extrinsic motivation*, där personer utan beredskap ger uttryck för en *intrinsic motivation* att skaffa en beredskap för sin egen skull, medan de med beredskap istället har en *extrinsic motivation* och ser beredskapen som någonting större än den egna nyttan (Wall, 2014a).

### **Uppskattad förmåga att klara sig i en kris**

Den uppskattade förmågan att klara sig i en kris är mycket hög bland respondenterna, som alla svarade att de ansåg att de skulle klara sig bra i en kris, trots att den absoluta majoriteten av dem inte hade någon beredskap i hemmet. Denna tanke om goda förutsättningar för krishantering tycks i många fall ha baserats på en tanke om den egna personen som rationell och påhittig, med en stor förmåga att snabbt anpassa sig till situationen. Den uppskattade betydelsen av beredskapen för krishanteringsförmågan verkar hos majoriteten av de tillfrågade vara mycket låg. Respondenten nedan uttrycker den genomgående tanken väl när hen får frågan om hen tror att hen skulle klara sig bra i händelse av kris:

*Jo men det tror jag faktiskt. Bortsett då från att jag inte har så mycket grejer hemma (R6).*

Ett fenomen som präglar intervjuerna är vad Wester (2011) kallar för 'optimistic bias', det vill säga individens benägenhet att uppskatta sina egna förutsättningar och förmågor som bättre än omgivningen och den objektiva uppskattningen (Wester, 2011). Trots att respondenterna

uppges att de har bristande kunskap om krisberedskap och bristande beredskap i hemmet tror de att de kommer att klara en kris bra, bättre än gemene man.

*Allt löser sig. Det är svårt att säga. Jag har ändå en liten radio och typ en vattenflaska (R1).*

*Jag skulle väl säga, många av ens bekvämligheter skulle ju försvinna och det skulle väl göra det lite tuffare för en. Men samtidigt tänker jag att man skulle ha, jag har ändå ett visst hopp eller förtroende till mig själv att jag ändå skulle kunna klara mig (R8).*

Respondent 8 visar en optimism som är mycket stor även i sammanhanget, och har trots en relativt medveten riskperception en snarast naiv inställning till krisberedskap och krishantering. Hen uttrycker en tro om att en kris skulle vara hanterbar trots bristande beredskap, eftersom hen har en tilltro till sin egen förmåga att märka av när en kris börjar närma sig. Respondentens starka optimism får effekten att hen inte i praktiken uppfattar beredskap som särskilt viktigt, och inte heller som en faktor som kommer att påverka en krishantering.

*Man kanske även har lite för stor tro till att man skulle märka att nu kommer det hända någonting (...) Att man skulle hinna märka av det innan det är för sent och att man då skulle åka och köpa saker (R8).*

Trots att respondenten är medveten om att tankesättet hen har inte nödvändigtvis kommer att vara gynnsamt i händelse av kris är den starka tilltron till den egna förmågan fortfarande ledande i respondentens uppskattade förmåga och därmed även i hens uppskattade behov av krisberedskap. Även om övriga respondenter inte har en lika stark tilltro till den egna förmågan som respondenten ovan, är denna inställning till den egna förmågan genomgående.

### **Syn på personer med beredskap**

Synen på personer med beredskap präglas starkt av en mycket skeptisk inställning, både från respondenternas sida men även från deras omgivning. Det tycks inte finnas en generell uppfattning om personer utan beredskap, men det finns flera gemensamma nämnare när

respondenterna talar om personer med beredskap. Ett begrepp som ofta förekommer är "prepper", det vill säga en person som tar beredskapen på ett mycket stort allvar och som i respondenternas resonemang likställs med katastroftänkande survivalister. Denna benämning tycks bära med sig en stämpel av galenskap, eller psykisk ohälsa, och det är tydligt att fenomenet prepper inte är någonting som respondenterna önskar förknippas med. Under flera intervjuer svarar respondenterna på frågan om sin egen beredskap med att först uppge att de inte är en prepper, och sedan berätta om vilken beredskap de har i hemmet.

Samtidigt som den känslomässiga relationen till personer med beredskap präglas av negativa associationer, tycks det finnas en mer eftertänksam, rationellt styrd tanke om att personer med en 'rimlig' beredskap är beundransvärda.

*Jag tänker att de är lite 'looney'. Du vet en skäggig gubbe med ett hagelgevär i handen som sitter i sin bunker liksom som han byggde på 60-talet för att han var rädd för ryssen. Samtidigt har jag väl ganska stor respekt för många som faktiskt är beredda om något skulle hända. (R2).*

*Det är en paradox. Det känns som att det är en fin linje mellan rimlig beredskap, eller medveten, till att bli galen och prepper och zombieapokalypsnivå. Och den linjen dras rätt tidigt (R1).*

Respondenterna ovan fångar in någonting som tycks vara ett genomgående tema i intervjuerna: det finns ett dåligt samvete, eller mindervärdeskomplex, gentemot personer med beredskap, vilken stämmer överens med Larssons (2021) moraliska aspekter av beredskap, samtidigt som man i allra högsta grad vill undvika att förknippas med de mest extrema. Respondent 1 menar att skiljelinjen mellan den eftersträvansvärda beredskapen och den näst intill neurotiska och tvångsmässiga dras mycket tidigt, och att det därmed kan vara svårt att upprätta en beredskap utan att uppfattas som galen av omgivningen.

Hur omgivningen resonerar kring ett beteende är en av de faktorer som Ajzen menar har en mycket stor inverkan på individens benägenhet att genomföra ett beteende, och det är rimligt att ett sådant resonemang utifrån även speglas i det resonemang som individerna själva för i frågan. Att uppfatta personer med beredskap som galna kan därför antas ha en negativ inverkan på individens benägenhet att vidta beredskapsåtgärder.



## 6.2 Subjektiv norm

### Beredskap i omgivningen

När respondenterna beskriver beredskapen i omgivningen syns tydliga mönster kring generationsskillnader. Respondenternas jämnåriga studentkollegor har i mycket liten utsträckning beredskap i hemmet. Många lever ett klassiskt studentliv med låg inkomst och beredskapsvanor som reflekterar ett sätt att leva från dag till dag, ofta utan någon vidare planering ens för vad som ska ätas den kommande veckan.

*Nej, det skulle jag inte tro. Jag tror att folk inte ens har mat som student (R8).*

Ajzen menar att individens omgivning formar hens benägenhet att utveckla ett beteende (Ajzen, 2005), men medan de flesta respondenter uppger att deras föräldrar eller nära har en god beredskap är det endast två som uppger att de har fullgod beredskap själva. Istället tycks påverkan ske i en annan riktning, det vill säga att det är respondenterna med beredskap som på olika sätt har påverkat sina nära till att skaffa beredskap.

*Mina föräldrar var jag på väldigt mycket när jag bodde hemma och var med i frivilliga flygkåren, att ni måste ha beredskap. Och de har ju såhär stormkök och hela allt (R6).*

*Mina kompisar däremot är det nog mest på grund av mig, jag har tjatat på dem att ni får inget vatten så ni måste kanske spara lite vatten. Sen var det en kompis som blev av med vattnet och då lärde hans sig och det blev ett exempel för andra och de lärde sig (R7).*

Respondenterna ovan har inspirerat sin omgivning att anta ett mer beredskapsinriktat beteende eftersom beredskap har varit, eller är, av stort intresse för respondenterna och därmed även är någonting man talar om i hemmet. Respondent 7 uttrycker även någonting annat intressant, nämligen hur vännerna lär av varandras erfarenheter. När en av vännerna är med om en situation som hade kunnat förmildras med hjälp av beredskap, får de andra i gruppen upp ögonen på ett annat sätt, och riskerna kommer närmre. De unga fungerar som förebilder för varandra och har en positiv påverkan på de andras beredskap (Nikkanen et al,

2022). På så sätt motiveras personerna till att skaffa sig beredskap. Värt att notera är dock att personerna i fråga endast skaffar sig beredskap för den exakta händelse som deras vän har varit med om, vilket stämmer överens med Heino och Huotaris (2023) kritik i den artikel som presenterats i studiens bakgrundskapitel. Det finns begränsat intresse av att förbereda sig för andra kriser, genom att till exempel bygga upp ett lager med mat eller stearinljus.

### **Omgivningens resonemang**

Krisberedskap tycks inte vara någonting som respondenterna diskuterar i vardagen, trots att ett antal av de tillfrågade studerar utbildningar inom krishantering och beredskap. Hur omgivningen talar om beredskap och vilken attityd omgivningen uttrycker gentemot fenomenet varierar ofta beroende på vilken del av omgivningen man befinner sig i.

*Jag tror att många är ganska motvilliga, typ att köpa in konserver när jag pratar med mina kompisar så är det många som är så: "ew, men allting som är på konserver är ju så himla äckligt, vad ska jag med det till?" (R6)*

*Jag tror att man tänker att det är lite onödigt, att det inte kommer hända. Det är nog lite... man tycker att det är lite udda. Speciellt i våra kretsar, att man som student skulle lägga stora delar av CSN på beredskap. Det hade nog setts som väldigt udda (R1).*

*För vissa kan det vara lite abstrakt varför man ska ha det för man har liksom aldrig upplevt en kris eller ett läge där man har behövt ha beredskap eftersom han är van vid att bara kunna gå till affären och köpa mat jättenära en. Varför ska jag ha mat för ett dygn när jag kan beställa en pizza på foodora? (R5)*

Resonemanget mellan de tillfrågade studenterna och deras jämnåriga vänner präglas ofta av ett ointresse från en av parterna, och beredskap är sällan någonting som diskuteras alls. Flera respondenter berättar hur personer i deras omgivning har svårt att uppfatta hur beredskap skulle vara av betydelse. Det tycks finnas en tendens hos respondenternas vänner att förvänta sig att den nivå av service vi är vana vid kommer att vara konstant, och att beredskapen är överflödigt, onödigt och komplicerad.

De tillfrågades diskussioner med äldre personer i omgivningen som föräldrar eller morföräldrar präglas ofta av minnen av tidigare kriser, någonting som Nikkanen et al (2020) menar påverkar beredskapen positivt. Man talar om beredskap utifrån tidigare erfarenheter, och minns kriser tillsammans och hur samhällets hjälp inte bör tas för givet.

*Farmor och farfar kommer ju från norra Finland exempelvis och de var ju med om kriget där och detta är också en sak som påverkar eftersom det återberättas hela tiden. Att man inte kan ta samhällets förmåga för givet (R7).*

*Min familj tänker jag, där är det ju, där kommer det tillbaka till stormen Gudrun när vi pratat om beredskap. Vi var ändå utan ström i två veckor (R6).*

Vikten av beredskap hålls vid liv när tidigare erfarenheter och minnen diskuteras, och den yngre generationen får en tydligare förståelse av varför det är viktigt att inte alltid förlita sig på att man får den hjälp man vill ha.

## 6.3 Uppskattad beteendekontroll

### **Förutsättningar för krisberedskap**

Flertalet faktorer präglar studenternas syn på sina förutsättningar för hemberedskap, och den stora majoriteten av dem är begränsningar. De mer framstående begränsande faktorer som framkommer under intervjuerna är ekonomiska faktorer samt resurser i form av bostad och bil, och de upplevda begränsningarna tycks inte variera mellan de personer som uppger att de har eller inte har beredskap. De båda grupperna anser att bostadens storlek har en stor begränsande effekt på hemberedskapen, och då främst i relation till lagring av vatten och andra resurser som tar upp stor plats.

*Att man bor i lägenhet begränsar ju. Jag har värmeljus men jag har ingen värmekälla. Jag har inte heller plats för den, jag skulle hellre ha en vattendunk och nu har jag petflaskor. Sådana saker tar plats. Det är svårt att få plats rent fysiskt (R7).*

Ekonomiska faktorer har även de stor påverkan på beredskapen, och respondenternas ekonomiskt utsatta situation i egenskap av studenter tycks vara försvårande. Att bygga upp en beredskap kostar pengar, inte minst när man vill ha andra resurser än mat så som spritkök, radio och liknande. Betydelsen av den ekonomiska situationen värderas olika från respondent och respondent, och det finns respondenter som inte alls håller med om att ekonomi är en faktor av särskild betydelse. Om man verkligen vill skaffa sig beredskap finns det åtgärder man kan vidta utan att spendera allt för mycket pengar.

*Det är nog bara vad man väljer att lägga pengar på (...) Nödvändigheter som trangiakök och sånt finns ju att köpa och det behöver man inte köpa nytt heller. Så jag ser inte så mycket ekonomiska svårigheter där direkt, inte personligen. (R4)*

Resursfaktorer som ekonomi och bostadens storlek används ofta som ursäkter för en icke fullgod beredskap, på ett sätt som respondenterna tycks vara medvetna om själva. Andra 'ursäkter' som framkommer under intervjuerna är att personen i fråga bor i ett område med en stor befolkning och därmed inte kommer att bli lämnade utan samhällets hjälp i händelse av kris, enligt respondenten, eller att respondenten bor i ett område med nära avstånd till andra människor och därmed kan söka hjälp hos sina grannar om en allvarlig händelse skulle inträffa som kräver beredskap i hemmet.

*Det går lite tillbaka till att jag bor i ett område med ganska många människor, jag tänker att jag nog förlitat mig mycket på andra. För själv har jag nog inte världens största möjlighet (R2).*

Respondenten ovan uttrycker en tanke som tycks vara förekommande hos flera av respondenterna, nämligen att respondenten i händelse av kris skulle förlita sig helt eller till stor del på andra. För att kompensera för sin bristande beredskap, eller kanske för att ursäkta den, förlitar man sig på att andra människor i områden har bättre förmågor än en själv, och att man i händelse av kris kan ta sig dit istället. Denna tanke om att omgivningen har bättre beredskap än en själv går rakt emot Westers (2011) tanke om 'optimistic bias' till skillnad från vad som framkommit i analysen av tidigare underkategorier.

## Kunskap om krisberedskap

Det finns en bristande kunskap om konkreta förväntningar på individen inom krisberedskapen, och de rekommendationer som finns från myndigheterna uppfattas i många fall som vaga. Att det finns rekommendationer om exempelvis hur mycket mat och vatten hushållen ska ha hemma är allmänt känt bland respondenterna, men förståelsen för hur länge dessa resurser bör räcka skiljer sig. Hur beredskapen ska användas i praktiken framställs även det som oklart. Respondenten nedan uttrycker till och med en oro över om den beredskap hen redan har kommer att gynna denne i en kris, eller om den i praktiken istället kommer att göra hen mer utsatt, när personer i omgivningen inte har vatten i hemmet för att klara sig.

*Hur i praktiken kommer det att efterlevas? Jag menar utan vatten kommer du inte att klara sig så finns det en mening att jag har vatten eller kommer man bli mer utsatt? Det kan jag tycka är lite vagt. (R7)*

Trots att det finns en uppfattning bland respondenterna att det finns otydligheter i rekommendationerna från myndigheter, tycks det finnas en tydligare bild om vad respondenterna förväntar sig av sig själva. Flera av respondenterna har egna mål eller syften med sin beredskap, som inte är beroende av de offentliga rekommendationerna. Det finns även en skillnad i respondenternas uppfattning om tillgängligheten av information, där det finns en tanke om att staten borde ta ett större ansvar för befolkningens kunskap, medan andra respondenter menar att det handlar om ett eget ansvar och intresse att skaffa sig den kunskap man behöver för att klara sig.

*Om man vill veta kan man ju googla, och då får man ju reda på allt egentligen. Man kan ju inte skicka ut sms hela tiden. Jag vet inte hur man ska göra för att förenkla det. Folk som vill veta kan ju få reda på det genom en enkel googling tänker jag. Så det är ju inte gömt på något sätt. Det är bara bristande intresse tror jag. (R4)*

*Jag tycker inte att det är lätt att hitta, det är inte lättillgängligt (...) Det hade varit bra om man skickade ut en gång om året vad man ska göra, för jag vet inte vad jag ska göra (R2).*

## Tidigare erfarenhet av kris

Erfarenhet av kris är inte vanligt bland respondenterna, men en stor majoritet av de tillfrågade kan dra sig till minnes situationer från sin uppväxt där familjen hjälptes av beredskap i hemmet. Sådana situationer tycks främst vara elavbrott eller kortare perioder av vattenavbrott där familjen fått värma och lysa upp huset med ljus och eldstäder, eller fått lämna huset för att hämta vatten. Dessa korta, mindre allvarliga situationer tycks inte ha haft en särskild påverkan på respondenternas uppfattning om beredskap, utan minns oftast som en mysig stund med familjen vid ett levande ljus. Denna tidigare erfarenhet bör i enlighet Ajzens (1991) och Nikkanen et als (2022) forskning bidra till en ökad benägenhet att ha beredskap, men i detta fall tycks erfarenheten inte ha påverkat. Det är möjligt att spekulera kring huruvida det beror på erfarenheternas milda natur, eller bristen på senare resonemang om händelserna i omgivningen, någonting som skiljer dessa respondenter från dem nedan.

De två respondenter som uppger att de har varit med om en kris och fått klara sig utan vardagens bekvämligheter har en sak gemensamt: stormen Gudrun som drabbade Sverige 2005. Samtliga respondenter var unga när stormen drog in, men erfarenheten av stormen är någonting som båda respondenterna talar mycket om med sin familj än idag.

*Särskilt de första dagarna låg ju träden som plockepinn över vägarna och vi bodde ute i en by på landet så att ens ta sig in till stan var liksom svårt. (..) Vi kunde inte gå i den vanliga skolan, vi fick gå i en annan skola för att det inte fanns någon ström (R6).*

*Då gick det inte att resa som man ville för att det var träd överallt och då var det ju inte samhället som löste det reaktivt utan det kom åtgärder senare för att återuppbygga och röja, men det var ju farsan som gick ut med motorsåg och röjde väg och det var han som såg till att det brann inomhus. Då rådde vi oss hemma själva (R7).*

Respondent 7 berättar om hur hjälpen från samhället efter stormen dröjde och att det därför istället var respondentens föräldrar som tog på sig att rensa upp vägarna och se till att det fanns värme och ljus i hemmet. Denna erfarenhet är någonting man talar mycket om i

respondentens familj, och den äldre generationen är tydlig med att lära sina yngre att man inte alltid kan förvänta sig att samhället ska finnas där, vilket är någonting som respondenten tillskriver en stor påverkan på hans goda beredskap i dagsläget.

*Jag som barn kommer ju inte ihåg det som så, jag minns att det var mysigt när vi satt vid den öppna spisen. Sen har man fått det återberättat och den erfarenheten har ju absolut bidragit (R7)*

## 6.4 Intentioner

Ett genomgående tema hos respondenterna är att personerna någon gång under de senaste åren har haft intentionen att bygga upp ett beredskapslager i hemmet. Dessa intentioner har ofta uppstått i samband med större oroligheter i samhället, främst Covid-19-pandemin och Rysslands invasion av Ukraina i början av 2022. Osäkerheterna har ställt respondenternas tidigare riskuppskattning på ända, när det blev tydligt att det inte är möjligt att ta vardagen för given. Ytterligare ett mönster kring intentioner för beredskap är att de två respondenter som uppskattar sin egen beredskap som god inte skaffade sin beredskap under oroligheter likt de som nämns ovan. Det innebär även att ingen av de respondenter som berättat att de har haft intentionen att skaffa beredskap faktiskt gjorde det.

Som orsak till det bristande fullföljandet av intentionerna framkommer orsaker som kan kopplas till Walls (2014a) tankar om amotivation. De huvudsakliga orsakerna är nämligen inte ekonomiska i detta stadiet, även om ekonomiska faktorer tas upp, utan handlar till stor del om att intresset och intentionerna har runnit ut i sanden.

*Det var då jag började frysa in vattenflaskor i frysen bland annat. Sen tänkte jag kanske inte jättemycket på det efter det, men just då tänkte jag att nu jäklar ska vi fixa stormkök och konserver och allt vad det heter. Det gick från att vara första sidan på SVT i ett halvår, så tänkte man ju inte lika mycket på det (R2)*

*Jag skulle nog säga kanske det som hindrar är väl att, ja, om man nu säger man blir för lat. Lite åt det hållet (R8).*

Respondenterna ovan fångar väl de tankar som uttrycks bland övriga tillfrågade utan beredskap. Motivationen har för de flesta någon gång funnits, men av olika anledningar har intresset svalnat innan de har hunnit vidta några beredskapsåtgärder alls. För dessa personer har intentionen att skaffa beredskap mer fungerat som en panikreaktion när de ställts inför överhängande hot som de inte hade kunnat förutse, och som blottlagt deras bristande beredskap på ett sätt som de inte kunde blunda för. När den initiala paniken lagt sig försvann den bristande beredskapen ur synfältet. Respondenterna som gjordes medvetna om beredskap under pandemin blev i många fall inte medvetna om vikten av beredskap förrän de befann sig mitt i den kris de borde haft beredskap för, och i när pandemin svalnade gjorde även intresset för beredskapen det. Att det skulle utbryta en ny pandemi var inte längre troligt i deras uppfattning av världen och det var ingenting att förbereda sig för. Sannolikheten för att det skulle inträffa en ny kris direkt efter upplevdes som mycket låg, nästintill obefintlig.



## 7. Slutsats

### 7.1 Svar på frågeställningarna

Analysen av respondenternas intervjusvar visar att det finns flera ämnen som är vanligt förekommande när unga resonerar kring sin egen beredskap, men eftersom studien inte är extensiv utan syftar till att söka uttömmande svar om ungas uppfattning om beredskap är det inte möjligt att dra generaliserande slutsatser om hur ungas beredskap i allmänhet. Däremot är det möjligt att kommentera och sammanställa resonemang som är vanligt förekommande och som uttrycks under intervjuerna.

#### **‘Hur resonerar unga kring sin hemberedskap?’**

Inledningsvis kan konstateras att respondenternas resonemang om krisberedskap grundas i en tanke om att beredskap är mycket viktigt, och någonting man borde intressera sig för. Samtidigt som det finns en tanke om att det är viktigt med beredskap finns det ett bristande engagemang i praktiken. Denna diskrepans ger upphov till ett dåligt samvete och ett mindervärdeskomplex gentemot de personer som har en god beredskap och som vet hur de ska klara sig i kris, i enighet med Larssons (2021) tankar om den moraliska aspekten av krisberedskap. Orsaken till det bristande engagemanget beskrivs generellt av respondenterna utan beredskap som relaterade till ekonomi och andra resurser, bostadens storlek och en bristande kunskap om vad det egentligen är som förväntas av dem när det kommer till beredskap.

De ungas resonemang präglas samtidigt av en stark syn på personer med beredskap som extrema, katastroftänkande och näst intill galna. Även om det finns en spridd tanke om att det är viktigt och till och med beundransvärt att ha beredskap tycks den negativa bilden individerna besitter och som de uppfattar från sin omgivning stå för den största påverkan. Både Ajzen (2005) och Nikkanen et al (2022) pekar på vikten av förebilder och positiva resonemang i omgivningen, och om de unga inte upplever att beredskap inte är någonting som kommer att gynna omgivningens uppfattning om dem, utan snarare skada den, är det rimligt att anta att det påverkar dennes benägenhet att vidta beredskapsåtgärder negativt.

Ytterligare en tydlig del av de ungas resonemang om krisberedskap är 'optimistic bias', det vill säga Westers (2011) tankar om att personer har en tendens att se sina egna förmågor och förutsättningar som betydligt mer fördelaktiga än andras, trots att de inte i praktiken har några några fördelar. De unga som intervjuas i studien visar tecken på detta både i relation till sin egen förmåga att hantera en kris och i sin riskperception. En genomgående uppfattning är att personen kommer att klara sig mycket bra i händelse av kris, trots bristande beredskap och kunskaper. De unga hänvisar denna uppfattning till tanken om sig själva som rationella och handlingskraftiga, även i situationer där andra drabbas av panik. Uppfattningen om den egna personen går helt i linje med Hobbins (2017) tanke om den rationella människan, autonomy rationale, som hanterar agerar för både för sitt eget och andras bästa i kris oberoende av hjälp utifrån. Samtidigt finns det en genomgående underliggande tanke om att omgivningen ska komplettera och kompensera för den beredskap som de unga själva inte har. I händelse av kris uppger många av respondenterna att de kommer att klara sig bra eftersom de kommer att gå till en person som har beredskap, om det så är familj och vänner, eller grannar i området som man aldrig tidigare träffat. Optimismen tar sig även uttryck i de ungas uppfattning om vilka risker som kan påverka dem och hur troligt det är att de drabbas av en kris. Trots ett stort medvetande om vilka risker som finns är det ytterst få som faktiskt uppfattar risken att drabbas själv.

Majoriteten av respondenterna uppger att de någon gång har haft intentionen att bygga upp ett beredskapslager i hemmet, ofta i samband med kriser som drabbat samhället. Händelser som framkommer som katalysatorer för respondenternas intresse för den egna beredskapen är bland annat Rysslands krig i Ukraina och Covid-19 pandemin. Trots att dessa händelser har bidragit med en känsla av att krisen är överhängande, har motivationen (Wall, 2014a) brutit och intresset för beredskap runnit ut i sanden i takt med att krisen inte har drabbat de unga eller inte har drabbat de unga tillräckligt hårt för att det ska kännas riskfyllt även när lugnet har lagt sig igen.

Sammanfattningsvis kan konstateras att de ungas resonemang om sin egen krisberedskap präglas av en överdriven optimism inför den egna förmågan, en skepsis till personer med beredskap och en tanke om att omgivningens beredskap kommer att komplettera de ungas brist på densamma.

## ‘Hur skiljer sig resonemanget mellan de personer som har beredskap och inte?’

Den främsta skillnaden mellan de två grupperingarna är synen på ansvaret för krisberedskap. Hos respondenterna utan krisberedskap är det egna ansvaret för krisberedskap uttryckligen riktat mot den egna personen. Att ha beredskap ses som ett sätt att hjälpa sig själv i framtiden, och säkra sitt eget välmående. Som en effekt av den egna krisberedskapen var respondenterna medvetna om att de i praktiken hjälpte sin omgivning genom att frigöra hjälpresurser från samhället, men hos dessa respondenter tycks denna effekt inte vara en motivator.. Respondenterna med krisberedskap såg istället krisberedskap och krishantering som någonting personen gjorde av ansvar gentemot sin omgivning, sina vänner och samhället i stort. Istället för att se individens krisberedskap som ett komplement till den statliga beredskapen uppfattade dessa respondenter privatpersoner som en viktig del i landets sammantagna förmåga att hantera en kris. Nikkanen et al (2022) menar att individens känsla av ansvar över sin egen beredskap är en viktig faktor, men i denna studie tycks ansvaret för den egna beredskapen inte vara tillräckligt. Istället verkar det som att de personer som upplever att de ansvarar även för andra är de som tar sitt ansvar, på ett sätt som tyder på att det är viktigt att individen upplever att hen kan ställas till svars för sina beteenden. Resultatet kan även tolkas utifrån Walls (2014a) olika former av motivation, där personer med beredskap ger uttryck för en *extrinsic motivation*, där uppgiften har ett större syfte än de själva, medan personer utan beredskap istället uttrycker en *intrinsic motivation*. Denna motivation tycks inte ha samma påverkan på individens faktiska beteende.

Ytterligare en skillnad mellan de två grupperingarna är grunden till de intentioner för krisberedskap som respondenterna uttrycker. Den stora majoriteten av respondenterna i studien uppger att de vid någon tidpunkt har haft intentionen att vidta beredskapsåtgärder, trots att den stora majoriteten av de tillfrågade sedan inte har skaffat den beredskapen. Respondenterna som uppger att de har haft en intention som sedan inte har realiserats fick denna intention under antingen Covid-19 pandemin eller i samband med den ryska invasionen av Ukraina i februari 2022. I takt med att de två händelserna inte längre var stora nyheter på alla löpsedlar rann motivationen ut i sanden och realiserades aldrig. Till skillnad från tidigare erfarenheter när respondenterna var unga tycks dessa erfarenheter inte ha en faktiskt påverkan på de ungas beredskap. De respondenter som har, eller väldigt nyligen haft, fullgod beredskap har istället utvecklade intentioner från intressen som existerat redan innan risken för kris blivit

överhängande. Dessa personer har haft ett grundläggande intresse och en förståelse för vikten av beredskap redan innan intresset väcktes även hos allmänheten, och har kunnat realisera sina intentioner.

Individens riskperception och omgivningens resonemang om tidigare erfarenhet av kris tycks ha en viss påverkan på de individer som har beredskap, eller som nyligen har haft en fullgod beredskap. Den respondent som uppgav att hen nyligen haft en fullgod beredskap, och en av två individer som uppgav att hen har fullgod beredskap, har en hög riskperception och har en familj där man ofta talar om tidigare erfarenheter av kris, i detta fallet hanteringen av stormen Gudrun 2005.

### **‘Hur kan *Theory of Planned Behavior* bidra med förståelse för ungas resonemang om beredskap?’**

*Attityd* kan konstateras påverka respondenterna i studien. Studien visar på genomgående teman som låg riskperception och ett framträdande 'optimistic bias' och en mycket negativ syn på personer med krisberedskap. Den generella synen på ansvar för krisberedskap är att individen endast har ett kompletterande ansvar gentemot sig själv, och att det är staten som har det ultimata ansvaret. Denna inställning tycks även den ha en effekt på individens beredskap, eftersom en bristande känsla av ansvar gör att det verkliga intresset för beredskap minskar. Ajzen (2020) menar att *attityd* är summan som är kvar när individen har vägt ett visst beteendes kostnader och vinster mot varandra, och den definitionen stämmer väl överens med vad som visar sig under intervjuerna. Samtliga respondenter uppger att de tycker att beredskap är väldigt viktigt, samtidigt som det endast är två personer som har en fullgod beredskap. Denna diskrepans kan förklaras med Ajzens (2020) teori, och det kan antas att respondenterna uppfattar kostnaden för beredskap, i kombination med den låga uppfattade risken och egna ansvaret, som större än vinsterna, i detta fall hur viktigt man anser att beredskap är.

Den subjektiva norm som finns i individens omgivning tycks ha en relativ påverkan på individens beredskap. Ajzen (2005) menar att den subjektiva normen utgörs av en kombination av individens omgivnings beteenden och resonemang om ett visst beteende. I det

studerade fallet tycks det dock främst vara omgivningens uppfattning som har haft en påverkan. För Ajzen är begreppet 'omgivning' i ständig förändring, och kan anpassas efter vilka personers åsikter en person värderar högst i en given situation. (Ajzen, 2005). Denna tanke kan förklara varför respondenternas föräldrars goda beredskap inte tycks ha en påverkan på individens beredskap, medan vänner och jämnårigas ointresse och skepticism mot beteendet tycks ha det. Hos de unga i studien tycks den relevanta omgivningen, det vill säga de vars beteende och åsikter man bryr sig om, till stor del bestå av andra unga och studerande.

Av de tre dimensionerna anser Ajzen (1991) att *uppskattad beteendekontroll* har den största påverkan på en persons intentioner och efterföljande beteende, och även i denna studie kan dimensionen konstateras ha haft en noterbar påverkan på individens beteende. Majoriteten av de tillfrågade uppger att de har bristande beredskap, och det är tydligt att den *uppskattade beteendekontrollen* är låg i form av bristande ekonomiska resurser, låg riskuppfattning och dålig kunskap om krisberedskap. I studien framgår att rekommendationerna från myndigheterna ofta uppfattas som vaga, vilket får effekten att de unga har svårt att avgöra om de faktiskt besitter de resurser och förmågor som krävs för att vidta beredskapsåtgärder. Resultatet blir då att de antar att de resurser de har hemma inte är tillräckliga, och att det inte heller är lönt att försöka förbättra sin situation.

## 7.2 Diskussion

Studiens syfte var att undersöka och förklara ungas beredskap och hur de resonerar kring den, och på så sätt kunna komma fram till skillnader i resonemanget mellan de personer som har och inte har en fullgod beredskap. Som sammanfattas ovan visade analysen att det till stor del sker ett liknande resonemang hos de unga med och utan beredskap, men att det finns framstående skillnader när det kommer till ansvar, grunden till intentioner, och till viss del även tidigare erfarenhet av kriser. Studien visar även att det finns ett intresse för beredskap och en tro på att beredskap är viktigt, men att bristen på lättillgänglig och konkret information får effekten att de unga inte är medvetna om hur de ska bete sig eller om de har de resurser som krävs. Denna bristande kunskap om vad krisberedskap innebär, både i teorin och i praktiken, oberoende av myndigheters rekommendationer, kan även ha fått effekten att individer med beredskap i hemmet har svarat att de inte har det, eftersom de inte är medvetna om att de resurser de har i hemmet kan räknas till beredskap även om de inte införskaffats i ett uttalat beredskapssyfte.

Tydligt förekommande i analysen är även att de unga påverkar varandra och ser upp till jämnåriga i sin omgivning på ett sätt som får effekt på krisberedskapen. Ett sätt att öka beredskapen i samhället är därför att lägga ett specifikt fokus på att få unga att känna att de har en tydlig plats och ett ansvar för den svenska beredskapen som är större än de själva. Informationskampanjer behöver bli tydligare, eller kanske helt motsatt istället bli mindre specifika. Heino & Huotari (2023) vars artikel förekommer i bakgrunden av denna uppsats menar att den information som sprids om beredskap idag är alltför strikt och specifik för att privatpersoner ska uppfatta att de gör faktiskt gör en skillnad (Heino & Huotari, 2023). Det finns alltså en risk att den information som når de unga är för specifik kring exakt vilka varor som bör finnas i hemmet, att personerna vid en första överblick blir överväldigad och antar att hen inte har det som krävs för att ha en fullgod beredskap för en vecka, och att det då inte heller är någon mening att bygga upp ett litet beredskapslager i hemmet.

Ajzens teori som används i denna studie har visat sig fungera väl i kontexten krisberedskap. Ett fenomen som dock har uppkommit i studien och som inte går i linje med Ajzens teori är ungas intentioner att skaffa beredskap som aldrig utvecklats till ett beteende. Ajzen menar att en intention är en direkt indikator för hur en person kommer att bete sig, men i studien tycks faktorer som lättja, och glömska och minskat intresse har slagit ner intentionen innan den

utvecklats till ett nytt beteende. Ur teorins perspektiv kan man argumentera för att dessa personer aldrig hade en ärlig intention att vidta beredskapsåtgärder, utan att vad de uppfattade som en intention snarare var en förändring i deras *attityd* gentemot hemberedskap. Ett annat sätt att se på det är att teorin som Ajzen använder behöver kompletteras ytterligare i tomrummet mellan intentioner och beteenden för att helt passa in i ett ramverk som har som syfte att förklara beredskapsbeteende.

De resultat som framkommer av studien ligger i linje med vad som framkommit i tidigare forskning, och kan konstateras vara ett resultat som är förväntat i kontexten. Dock finns det ett mindre antal svagheter med studien. Först och främst är det problematiskt att studien är så pass begränsad som den är, eftersom det låga antalet respondenter inte tillåter några generaliseringar kring beredskap i stort. Samtidigt är en uppsats av denna typ kraftigt begränsad till sin natur, och ett generaliserbart resultat är inte att förvänta sig. En ytterligare faktor som kan ha en påverkan på resultatet är användningen av 'snöbollsurval', vilket diskuterats i metoddelen (5.1.1 Val av respondenter). Det kan konstateras att de två respondenter som uppgett att de har en fullgod beredskap har en relation till varandra och att en av dem har blivit rekommenderad av den andra. Vid tiden för intervjun har respondenterna dock levt i olika städer och i olika bekantskapskretsar i cirka 3 år, men deras tidigare relation kan inte uteslutas ha haft en påverkan på resultatet. Dock kan konstateras att ett sådant samband mellan de två personerna inte nödvändigtvis behöver vara problematiskt, utan istället kan tolkas som ett bevis för omgivningens påverkan på individens beteende.

### 7.3 Förslag till vidare forskning

Denna studie har syftat till att undersöka ungas beredskap och hur de resonerar om den, men på grund av studiens mycket begränsade natur är det svårt att dra generaliserande slutsatser om det studerade området. En studie som inte har samma begränsningar och som kan undersöka beredskap hos unga i en större population och med ytterligare faktorer som undersöks kan därför bidra till forskningsfältet. En sådan studie kan dessutom fungera som vägledning för framtida informationskampanjer om beredskap riktade till unga. Baserat på denna studies resultat bör framtida forskning om ungas beredskap syfta till att öka förståelsen för den överdrivna optimism som präglar de ungas resonemang, och till att skapa en förståelse för hur den amotivation som kan uppstå i samband med de ungas intentioner för beredskap, kan motverkas. Ytterligare framtida forskning behövs även i en mer objektiv kontext, där

ungas faktiska beredskap och de möjligheter för krisberedskap som unga besitter i praktiken studeras, för att komma fram till hur rekommendationer kan utformas på ett sätt som ökar motivationen och förutsättningarna för beredskap hos unga.



## 8. Referenslista

### 8.1 Artiklar

Ajzen, I (2020). The theory of planned behavior: Frequently asked questions. *Human Behavior and Emerging Technologies* 2(4): 314-324.

Ajzen, I (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes* 50(2): 179-211.

Ajzen, I (2011). The theory of planned behavior: reactions and reflections. *Psychology and Health* 26(9): 1113-1127

Heino, O & Huotari, V (2023) How considering memory as an analogy to preparedness reveals its weakness. *Risk, hazards and crisis in public policy* 14(3): 209-225.

Hobbins, J (2017). Between Autonomy and Paternalism: Crisis Managers' Constructions of Citizens' Responsibilities in the Context of Crises and Contingencies. *Journal of Contingencies and Crisis Management* 25(4):269-278.

Larsson, L. O (2019). Ansvarsförskjutning och liberal styrning i skapandet av krismedvetna medborgare. *Statsvetenskaplig tidskrift* 121(4) 599-625.

Larsson, O. L. (2021). The connections between crisis and war preparedness in Sweden. *Security Dialogue*, 52(4), 306-324. <https://doi.org/10.1177/0967010620936849>

Nikkanen, M; Malinen, S & Laurikainen, H (2023). What drives feelings of responsibility for disaster preparedness? A case of power failures in Finland and New Zealand. *Risk, Hazard & Crisis in Public Policy*, 14(3): 188-208

Wall, Erika (2014a). Individuals' interest in preventing everyday accidents and crises: a Swedish explorative study of the importance of motivation. *Human Technology* 10(2): 125-137.

Wester, M (2011). Fight, Flight or Freeze: Assumed Reactions of the Public During a Crisis. *Journal of Contingencies and Crisis Management* 19(4):207-214.

Wolbers, J. and Kuipers, S. (2023). A renewed awareness: Reinvigorating preparedness research for crisis and disaster management. *Risk, Hazards, & Crisis in Public Policy*, 14: 184-187. <https://doi.org/10.1002/rhc3.12277>

Rosenthal, U (1986). Crisis decision making in the Netherlands. *Netherlands' Journal of Sociology*, 22: (103–129)

## 8.2 Rapporter

Asp, V (2023). *Förutsättningar för krisberedskap och totalförsvaret i Sverige*. Försvarshögskolan. <https://fhs.diva-portal.org/smash/get/diva2:1805339/FULLTEXT03.pdf>

Kvarnlöf, L. (2020). *Hur kan vi förstå hemberedskap? : En orientering i hemberedskap som politiskt och empiriskt fenomen*. Mittuniversitetet & Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1456204/FULLTEXT01.pdf>

Sparf, J (2015). *Individens förmåga att ta ansvar för sin egen säkerhet: särskilt utsatta grupper*. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. <https://rib.msb.se/filer/pdf/27566.pdf>

Wall, E (2014b). *Förstå och förebygga risker i vardagen (MSB 676)*. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. <http://miun.diva-portal.org/smash/get/diva2:762623/FULLTEXT01.pdf>

## 8.3 Böcker

Ahrne, G & Svensson, P (2011). *Handbok i kvalitativa metoder*. Liber.

Ajzen, I (2005). *Attitudes, Personality and Behavior* (2:a uppl.). Open University Press

Eliasson, A (2018). *Kvantitativ metod från början* (4:e uppl.). Studentlitteratur.

Enander, A (2018). *Människors förhållningssätt till risker, olyckor och kriser*. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

Esaiasson, P; Gilljam, M; Oscarsson, H & Wängnerud, L (2007). *Metodpraktikan - konsten att studera samhälle, individ och marknad*. (3:e upplagan). Norstedts Juridik.

Kvale, S & Brinkmann, S (2009) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. (2:a upplagan) Studentlitteratur.

Kvale, S & Brinkmann, S (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. (3:e upplagan) Studentlitteratur

Teorell, J & Svensson, T (2013) *Att fråga och att svara - samhällsvetenskaplig metod*. Liber.

## 8.4 Webbssidor

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (3 november 2022). *Du är en del av Sveriges beredskap*. <https://www.msb.se/sv/rad-till-privatpersoner/forbered-dig-for-kris/grannar/>

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (14 november 2023b). *Det svenska civila beredskapssystemet*.

<https://www.msb.se/sv/amnesomraden/krisberedskap--civilt-forsvar/det-svenska-civila-beredskapssystemet/>

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (11 september 2023a). *Hemberedskap - sju dagar*.

<https://www.msb.se/sv/rad-till-privatpersoner/forbered-dig-for-kris/hemberedskap---preppa-for-en-vecka/>

## 8.5 Förordningar

SFS 2022:254. *Förordning om statliga myndigheters beredskap*. [https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-2022524-om-statliga-myndigheters\\_sfs-2022-524/](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-2022524-om-statliga-myndigheters_sfs-2022-524/)

## 8.6 Propositioner

Prop. 2020/21:30 *Totalförsvaret 2021-2025*

Prop. 2013/14:144 *Lag om sprängämnesprekursorer och redovisning av krisberedskapens utveckling*

Prop. 2022/23:1 *Utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap*

# Bilagor

## Bilaga 1

### Intervjuguide

#### **Bakgrundsfrågor**

- Ålder :
- Studieort:
- Uppväxtort:
- Civilstånd / Storlek på hushållet:
- Har du beredskap för att klara dig 1 vecka utan samhällets hjälp?

#### **Attityder**

- Hur ser du på betydelsen av beredskap?
- Hur ser du på din förmåga att klara sig utan samhällets hjälp? Hur påverkar det din inställning till beredskap?
- Hur ser du på din roll i den svenska beredskapen i egenskap av privatperson? Räknar du med att få hjälp om du behöver det?
- Hur ser du på risken att hamna i en situation där du behöver beredskap?
- Hur uppfattar du personer med eller utan beredskap?

#### **Subjektiva normer**

- Har personer i din närhet beredskap för kris i hemmet?
- Hur upplever du att personer i din närhet resonerar om beredskap?
- Upplever du att det finns en skillnad generellt i samhället kring hur man ser på personer med eller utan beredskap?

#### **Självförmåga**

- Hur ser du på din möjlighet att vidta beredskapsåtgärder i hemmet?
- Upplever du att det är någonting specifikt som hindrar dig från eller möjliggör för dig att ha beredskap?
- Upplever du att du har tillräcklig kunskap om krisberedskap i hemmet?
- Vet du var du kan ta reda på sådan information?
- Har du någon gång varit med om att du har behövt klara dig utan samhällets hjälp en längre tid? Hur klarade du dig i den situationen?

#### **Slutsats-frågor**

- Har du någon gång tänkt skaffa beredskap?
- Om du har intentionen att ha beredskap men inte har det, vad skulle du säga hindrar dig?

## Bilaga 2

Informationsbrev till de deltagande respondenterna.

Hej!

Tack för att du vill ställa upp och vara med på en intervju till min kandidatuppsats. Nedan följer lite information om hur intervjun kommer att gå till och vad den kommer att handla om.

Intervjun beräknas ta cirka 30-45 minuter och genomförs på zoom, eller på plats om det passar dig bättre. För att jag ska kunna transkribera era svar kommer intervjuerna att spelas in. Efter studiens slutförande kommer inspelningarna inte längre att sparas. Deltagande i intervjuerna kommer att vara helt anonyma, och inga personuppgifter kommer att sparas eller skrivas ut i texten. De olika intervjupersonerna kommer istället att refereras till som bokstav + siffra. Om ni önskar kommer det att finnas möjlighet att läsa igenom era transkriberade svar innan uppsatsen lämnas in för opponering, om ni vill säkerhetsställa att de svar ni har lämnat återberättas på ett korrekt sätt.

Genom att delta i intervjun efter att ni har läst det här mejlet ger ni samtycke till att ställa upp, samt till att jag får använda de svar ni ger. Ni kan när som välja att inte längre samtycka till att era svar används.

Återigen, stort tack för medverkan!

Med vänliga hälsningar,

Agnes Martinsson